

20. Teknologiapolitiikka

24. Kuluttajatutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille ehdotetaan nettomäärärahaa 2 035 000 euroa.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen kauppa- ja teollisuusministeriö on alustavasti asettanut Kuluttajatutkimuskeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2005:

Kuluttajatutkimuskeskus tukee kauppa- ja teollisuusministeriön ja muiden hallinnonalojen päätöksentekoa tuottamalla ja välittämällä kuluttajien hyvinvointia edistävää tutkimustietoa. Toiminta edistää kuluttajapoliittisen ohjelman 2004–2007 toteuttamista.

Toiminnallinen tehokkuus

- Toimintamenoista katetaan 25 %:ia tuloilla.
- Maksullisen palvelutoiminnan tuotot ovat vähintään 15 000 euroa.
- Yhteisrahoitteisten hankkeiden kustannusvastaavuus on 25 %.
- Tutkimusprosesseja tehostetaan tavoitteena tutkimusten toteutuminen aikataulu- ja kustannussuunnitelmien mukaisesti.
- Henkilöstö- ja asiakirjahallinnon prosesseja tehostetaan ottamalla käyttöön sähköisiä tietojärjestelmiä.

Tuotokset

Ajankohtaista ja ennakoivaa tutkimustietoa tuotetaan koskien

- julkisten ja yksityisten palvelujen kysyntää ja markkinoiden kehittämistarpeita
- kuluttajien taloudellisia riskejä
- elintarviketuotannon ja -markkinoiden sekä kuluttajien toimintatapojen muutoksia
- käyttäjälähtöisen teknologian arviointia ja kuluttajalähtöisiä innovaatioita
- hinnoittelua eri toimialoilla ja kilpailullisuutta markkinoilla
- jakelukanavien välistä kilpailua vähittäistavarakaupassa.

Kuluttajatutkimuksen tiedonsiirtoa käyttäjille edistetään

- esittämällä tutkimustuloksia kansallisilla ja kansainvälisillä foorumeilla
- välittämällä kansallista kuluttajatutkimusta sähköisissä tietojärjestelmissä
- osallistumalla kansalaisille tarkoitetun kuluttajaportaalin kehittämiseen.

Laadunhallinta

- Henkilöstön koulutustaso säilyy korkeana. Kuusi tutkijaa osallistuu tutkijakoulutukseen.
- Julkaistaan tutkimusten tuloksia tieteellisissä sarjoissa.
- Järjestetään sidosryhmille tutkimushankkeiden suunnittelu- ja arviointitilaisuuksia.
- Vahvistetaan verkostoyhteistyötä eri alueiden tutkimusyksiköiden kanssa.

Toimintamenomomentin perustelutaulukko

	2003 TP	2004 arvio	2005 TAE
TOIMINNAN TULOT JA MENOT			
Tulot	686 000	800 000	750 000
— maksullinen toiminta	22 000	10 000	15 000
— yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot muulta valtion virastolta	529 000	660 000	635 000
— yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot valtionhallinnon ulkopuolelta (myös EU:lta saatava rahoitus)	134 000	130 000	100 000
— muut tulot	1 000		
Menot	2 668 000	2 825 000	2 785 000
— henkilöstömenot	1 844 000	1 990 000	2 000 000
— toimitilavuokrat	216 000	222 000	202 000
— palvelujen osto (myös ostot toiselta virastolta)	415 000	420 000	400 000
— muut toiminnan menot (aineet, tarvikkeet yms.)	193 000	193 000	183 000
TOIMINNAN RAHOITUS			
— toimintamenomomentille budjetoidut tulot	686 000	800 000	750 000
— toimintamenomomentille budjetoidut menot	2 668 000	2 825 000	2 785 000
— toimintamenorahoitus netto	1 982 000	2 025 000	2 035 000
298850 Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat	7 000	16 000	10 000
300427 MMM yhteistutkimukset	31 000		
— muu erittelemätön talousarviorahoitus			
Muilta momenteilta tuleva rahoitus yhteensä	38 000	16 000	10 000
TOIMINTAMENOMOMENTIN KÄYTTÖ			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	533 000	331 000	
— myönnetty (TA+LTA)/talousarvioehdotus	1 780 000	1 834 000	2 035 000
— käytetty	1 982 000		
— siirtynyt/siirtyy seuraavalle vuodelle	331 000		

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuustaulukko

	2003 TP	2004 arvio	2005 TAE
Yhteisrahoitteisen toiminnan tulot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	529 000	660 000	635 000
— EU:lta saatava rahoitus	26 000		
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	108 000	130 000	100 000
Tulot yhteensä	663 000	790 000	735 000
Hankkeiden kokonaiskustannukset	2 594 000	3 100 000	2 940 000
Kustannusvastaavuus (tulot - kustannukset)	1 931 000	2 310 000	2 205 000
Kustannusvastaavuus, %	25,6	25,5	25,0

TIIVISTELMÄMUISTIO

32.20.24 Kuluttajatutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille ehdotetaan nettomäärärahaa 2 035 000 euroa. Vuoden 2004 määräraha on 1 834 000 euroa. Vuodelta 2003 siirtyi vuodelle 2004 määrärahaa 330 934 euroa. Vuodelle 2005 arvioidaan siirtyvän 140 000 euroa.

Siirtyneen ja siirtyvän määrärahan syyt:

- monivuotisten tutkimushankkeiden rahoituspohjan ja projektitutkijoiden palkkauksen jatkuvuuden turvaaminen uusien rahoitusneuvottelujen ajalle
- uuden palkkausjärjestelmän käyttöönotto osarahoitukseksi siirtymäkauden alkuun.

Määrärahan käytön muutokset vuonna 2005 verrattuna vuoteen 2004 (euroa)

	euro
TA 2004	1 834 000
Siirrot muilta momenteilta	-
Siirrot muille momenteille	-
Työmarkkinaratkaisujen vaikutus (2 kk)	
Muut muutokset	201 000
Vuoden 2005 TAE	2 035 000

Perustelut muutokselle:

- Puolet tutkimushenkilöstöstä on määräaikaisessa palvelussuhteessa. Osan heistä työsuhteet ovat uhattuina aiemman kehysbudjetin ja yhteisrahoitteisten tutkimushankkeiden projektitulojen varassa. Budjettitilanteesta johtuen määräaikaisia palvelussuhteita ei voida vakinaistaa valtioneuvoston ja VM:n esittämien tavoitteiden mukaisesti. Toisaalta työsuhteiden purkaminen johtaisi työsopimuslain 12 luvun 2 §:n mukaan mittaviin korvausvelvoitteisiin, joihin tutkimuskeskuksen budjetissa ei ole varaa.
- Uusi kansallinen kuluttajapoliittinen ohjelma 2004–2007 samoin kuin hallitusohjelma korostavat kuluttaja-asioiden laaja-alaisuutta ja merkityksellisyyttä eri politiikkalohkoilla sekä tutkimustiedon tärkeyttä päätöksenteon perustana.
- Lisäys budjettirahoitukseen turvaa tutkimushenkilöstön työsuhteet ja myös tutkimuskeskuksen mahdollisuudet vastata kuluttajapoliittisen ohjelman ja hallitusohjelman haasteisiin kuluttajatutkimukselle.
- Kansallisen kulutustutkimustiedon välittäminen käyttäjille edellyttää budjettirahoitusta. Ulkoista tulorahoitusta ei siihen ole saatavissa.

Toimintamenojen (netto) kehitys (1 000 euroa)

2002 käytetty ml. siirtyneet	2003 käytetty ml. siirtyneet	2004 talousarvio	2005 VN:n kehyspäätös	2005 talousarvioehdotus
1 962 000	1 982 000	1 834 000	1 843 000	2 035 000

Toimintamenomomentilta palkattavien henkilötyövuosien määrä

	2002 toteutunut	2003 toteutunut	2004 arvio	2005 arvio
Henkilötyövuodet	42	41	42	42
josta maksullisen toiminnan osuus	-	-	-	-

PERUSTELUMUISTIO

1. Perustelut nostaa Kuluttajatutkimuskeskuksen toimintamenojen nettokehystä vuonna 2005

1.1 Taustaa – katsaus vuosien 2001–2004 talouteen

Kuluttajatutkimuskeskuksen talousarviotilin toteutuma vuosilta 2001–2003 (taulukko) osoittaa, että

- Kuluttajatutkimuskeskuksen suuri siirtomääräraha, vuonna 2001 yli 730 000 euroa on supistunut vuoden 2003 lopussa noin 330 000 euroon. Käyttö pitkäkestoisiin tutkimushankkeisiin on ollut suunniteltua. Vuoden 2004 lopussa siirtomäärärahaksi arvioidaan noin 140 000 euroa vastaten alle kuukauden henkilöstömenoja.
- Vuodesta 2002 toimintamenot ovat säästötoimien tuloksena pienentyneet: bruttomenojen toteuma vuonna 2003 oli noin 29 000 euroa vähemmän kuin vuonna 2002.
- Tuloja on vuosien mittaan pystytty kasvattamaan noin 700 000 euron tasolle. Vuosittaiset luvut vaihtelevat ja lukuihin vaikuttavat myös kirjaukset muiden virastojen momenteille. TTS-suunnitelmiin kirjattu tulotavoite (taso 800 000 euroa) on pysyvänä tasona osoittautumassa liian suureksi.

Talousarviotili. Arvio 2004 ja toteumat 2001–2003.

Talousarvio	2004	2003	2002	2001
Bruttomenot	2 634 000	2 645 500	2 370 000	2 303 165
- Bruttotulot	-800 000	-865 500	- 605 000	- 588 658
Nettomenot	1 834 000	1 780 000	1 765 000	1 714 507
+ Siirtomääräraha	330 934	533 328	730 521	686 956
Käytettävissä määrärahaa	2 164 934	2 313 328	2 495 521	2 401 463

Toteutunut	2004 arvio	2003	2002	2001
Bruttomenot	2 825 000	2 668 513	2 697 796	2 292 429
- Bruttotulot	-800 000	-686 120	- 735 603	- 621 486
Nettomenot	2 025 000	1 982 393	1 962 193	1 670 943
Siirtomäärärahaa jää	140 000	330 934	533 328	730 521

Tutkimusmääräraha hakemusten tekeminen ja jatkuva kilpailu tutkimusrahoista uuvuttaa tutkimusjohdon ja –henkilöstön, aiheuttaa tehottomuutta ja vähentää mahdollisuutta tehdä varsinaista tutkimusta. Sektorihallinnossa ei ole kuluttajatutkimukseen suuntautunutta tutkimusohjelmaa, jonka kautta voitaisiin keskitetysti hakea tutkimusrahoitusta.

Vuonna 2004 henkilöstö voidaan pitää, mutta muita toimintamenoja supistetaan. Keskeisimpinä säästön kohteina ovat painatuspalvelut, kirjallisuus- ja lehtihankinnat, matkustusmenot ja atk-laitteet. Em. toimintamenoja supistetaan niin, että ne jäävät alle vuoden 2003 tason.

1.2 Nettobudjetin 2005 korotusesitys

Kehysmäärärahaksi esitetään 2 035 000 euroa, korotusta 201 000 euroa vuoteen 2004 verrattuna.

Korotuksesta huolimatta tutkimuskeskus tekee seuraavat säästötoimet vuonna 2005

- osasta toimitiloja luovutaan (säästö noin 19 500 euroa)
- vuoden 2005 muut toimintamenot pidetään vuoden 2004 tasolla, tarkoittaen käytännössä alle vuoden 2003 menototeuman tason.

Uuteen palkkausjärjestelmään siirtyminen edellyttää säästöjä toimintamenoista. Neuvottelut järjestöjen kanssa ovat käynnissä. Rahoitettavat summat ovat avoimet, mutta työnantajan rahoitusvastuiden jakautuminen on VM:ssä määrätty: Kuluttajatutkimuskeskus vastaa 60 % ja VM 40 % työnantajarahoituksesta.

Korotettu esitys ei sisällä henkilöstö- ja asiakirjahallinnon sähköisiin tietojärjestelmiin siirtymisestä aiheutuvia kustannuksia. Tutkimuskeskus edellyttää, että niihin liittyvät palvelut saadaan maksutta Kuluttajavirastosta virastojen perustamisvaiheessa sovittuihin periaatteisiin ja keskinäiseen hallintopalvelusopimukseen perustuen.

Kuluttajatutkimuskeskus on tunnistanut taloutensa kehitykseen liittyvät riskit, erityisesti ulkoisen tulo-rahoituksen saannin epävarmuuden ja siinä tapahtuvat vuosittaiset vaihtelut. Tutkimuskeskus ei onnistunut vuoden 2003 tulotavoitteessaan. Tavoitteesta jäätiin noin 180 000 euroa. Kehystä ei ole saatu nostettua eikä erillisiä määrärahoja verkkopalveluiden kehittämiseen. Kansallisen kulutustutkimuksen tiedonvälitys käyttäjille on hoidettu budjettivaroin. Toimintamenoja supistettiin jo 2003 ja edelleen 2004. Tutkimuskeskus on korostanut talousarvioehdotuksissaan koko 2000 luvun ajan riittävän suuren siirtomäärärahan merkitystä nimenomaan tutkimuslaitoksissa puskurina tutkimusrahoituspäätösten odotusajalle. Siirtomääräraha on nettobudjetoidun tutkimuslaitoksen kannalta pienimmällä mahdollisella tasolla. Tuloksena TTS-suunnitelmiin syksyllä 2003 kirjatuista skenaarioista kriisibudjetti on suunniteltua aiemmin käsillä. Johtokunta ja ministeriö ovat olleet tietoisia kriisiskenaariosta.

Kehyspäätös 2005 on strateginen kannanotto kuluttajatutkimuksen ja kuluttajatutkimuskeskuksen asemaan ja merkitykseen koko valtionhallintoa palvelevana sektoritutkimuslaitoksena, uuden tiedon tuottajana ja koko maassa tuotetun kansallisen kulutustutkimuksen välittäjänä. Samalla kehyspäätös on kannanotto valmistuneen kuluttajapoliittisen ohjelman (2004–2007) toteuttamiseen: ohjelma korostaa tutkimukseen pohjautuvan tiedon tärkeyttä kuluttaja-asioiden parissa työskentelevien toimijoiden päätöksenteossa ja yhteistyössä.

Tutkimuskeskus on pyrkinyt ja pystynyt toistaiseksi (2004) turvaamaan henkilöstön työsuhteiden jatkuvuuden. Henkilötyövuodet ovat pysyneet viime vuosina 41–42 htv:n tasolla. VM:n esittämät (14.10.2003) velvoitteet siirtyä toistaiseksi voimassa oleviin työsuhteisiin, yhdistettynä ulkoisen tulo-rahoituksen saannin epävarmuuteen ja siirtomäärärahan pienentymiseen, merkitsevät kuitenkin uhkaa tutkimushenkilöstön työsuhteille. Ellei kehystä saada nostetuksi, tutkimuskeskus joutuu irtisanomaan määräaikaista tutkimushenkilöstöä. Supistus kohdistuu koulutettuun tutkimushenkilöstöön, johon tutkimuskeskus on panostanut tutkijakoulutusta ja joka toisaalta hankkii tulo-rahoitusta. Pitkäkestoisten, ketjutettujen määräaikaisten tutkijoiden työsuhteiden irtisanomisesta KTK:lle lankeaisi taloudellisia velvoitteita, joista ei voida vastata budjettikehyksen puitteissa.

1.3 Hallintopalvelujen saatavuus Kuluttajavirastosta

Kuluttajatutkimuskeskus saa kuluttajavirastosta säädöksiin ja hallintopalvelusopimukseen perustuen korvauksetta yleishallinnon tukipalveluita, keskeisimpinä maksuliike- ja kirjanpito palveluita sekä osan henkilöstö-, vahtimestari- ja asiakirjahallinnon palveluista. Tiedot palvelutuotannosta ovat käytettävissä vuodesta 2002 lähtien. Kuluttajavirasto on ilmoittanut oheisen taulukon tiedot antamistaan palveluista tutkimuskeskukselle

Kuluttajaviraston hallintopalvelut Kuluttajatutkimuskeskukselle 2002-2003

	2002	2003
htv	1,97	1,7
kokonaiskustannukset	111 171	102 735

Tutkimuskeskuksen siirtyminen itsenäiseksi tilivirastoksi ja nettobudjetoiduksi tutkimuslaitokseksi vuonna 1999 samoin kuin monet valtionhallinnon kehittämishankkeet ovat kuitenkin edellyttäneet tutkimuskeskuksen omien resurssien kiinnittämistä hallintopalveluihin.

2. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksen ja tietopalvelun yhteydet kauppa- ja teollisuusministeriön strategiaan, muiden hallinnonalojen sekä kansallisen kuluttajapoliittisen ohjelman painoaloihin 2005

Kuluttajatutkimuskeskus sektoritutkimuslaitoksena tukee tutkimuksen ja tietopalvelun avulla laaja-alaisesti eri hallinnonalojen asiantuntijatoimintaa.

- Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalalla tuetaan erityisesti teknologia-, energia-, yrittäjäyys- kilpailu- ja kuluttajapoliittista päätöksentekoa.
- Lisäksi tuotetaan tutkimustietoa maa- ja metsätalousministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön, ympäristöministeriön ja valtiovarainministeriön elintarvike-, ympäristö- ja talouspoliittiseen suunnitteluun ja päätöksentekoon.
- Tutkimus kiinnittyy kuluttajapoliittisen ohjelman (2004–2007) tavoitteiden toteuttamiseen.

Tutkimuskeskuksen tutkimustoiminta organisoidaan neljään temaattiseen tutkimuskokonaisuuteen. Kukin tutkimuskokonaisuus tuottaa kauppa- ja teollisuusministeriön strategiaa ja kuluttajapoliittisen ohjelman tavoitteita tukevaa tutkimustietoa.

2.1 Uuden tiedon tuottaminen

Kotitaloudet palveluiden tuottajina ja käyttäjinä

- Tuetaan tasapainoista alueellista kehitystä, palvelutuotantoa sekä edistetään yrittäjyyttä tuottamalla tutkimustietoa
  - kotitalouksien tarvitsemista palveluista ja niiden vaihtoehtoisesta tuottamisesta
  - maaseudun vetovoimaisuudesta ja kuluttajien yksilöllisistä elämäntavoista
- Vahvistetaan kuluttajien tietopohjaa ja osaamista sekä toimivia ja turvallisia markkinoita tuottamalla tutkimustietoa
  - finanssimarkkinoista, kuluttajien rahatalouden hallinnan mekanismeista ja velkaongelmista
  - kuluttajien teknisten ja sähkölaitteiden hankintaan ja käyttöön liittyvistä asenteista ja toimintatavoista

Kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa

- Tuetaan elintarviketuotannon strategioiden, elintarvikkeiden tuotekehityksen sekä kuluttaja- ja ravitsemuspolitiikan suunnittelua tuottamalla tutkimustietoa
  - kuluttajien näkemyksistä ruoan tuotannon erilaisista vaihtoehdoista
  - kuluttajien elintarvikkeisiin ja ruokatalouteen liittyvien käsitysten ja toimintatapojen muutoksista
  - kuluttajien käsityksistä elintarvikeketjun toimintaan liittyvistä vastuu- ja laatuksymyksistä

Uuden teknologian markkinat ja käyttäjätarpeet

- Edistetään kuluttajälähtöisten innovaatioiden kehittämistä tuottamalla tutkimustietoa:
  - mobiili- ja laajakaistapalveluiden sekä digitaalisen television käyttäjävaatimuksista ja diffuusiosta
  - ihmisten vapaa-ajan tarpeista ja niiden muutostrendeistä
- Juurrutetaan käyttäjälähtöisen teknologian arviointia ja kestävä kehityksen ajattelua tuottamalla tutkimustietoa
  - tavaroiden ja palveluiden ympäristövaikutuksista
  - kuluttajien mahdollisuuksista ja kyvystä hyödyntää ympäristötietoa valinnoissaan.

Markkinoiden kilpailullisuus

- Edistetään markkinoiden kilpailullisuutta ja kansallista kilpailukykyä sekä vahvistetaan kuluttajien tietopohjaa tuottamalla tutkimustietoa
  - energiamarkkinoiden kilpailullisuudesta siirryttäessä päästökauppaan
  - kulutustavaroiden hintaerojen syistä eri maiden välillä
  - jakelukanavien välisestä kilpailusta vähittäiskaupassa
- Kehitetään mittari kulutustavaroiden markkinoiden kilpailullisuuden arvioimiseksi Euroopan maiden välillä.

Yhteenvetona havainnollistetaan seuraavassa taulukossa, mille kauppa- ja teollisuusministeriön strategia-aloille kuluttaja- ja käyttäjälähtöistä tutkimustietoa tuotetaan.

Ministeriön strategisia tavoitteita	Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksen tema-alueet			
	Uuden teknologian markkinat ja käyttäjätarpeet	Markkinoiden kilpailullisuus	Kuluttajat muuttuvassa elintarviketaloudessa	Kotitaloudet palvelujen tuottajina ja käyttäjinä
kansainvälisen kilpailukyvyyn turvaaminen (1)	x	x		
yrittäjyyden kannustaminen (2)				x
tasapainoinen alueellinen kehitys (3)				x
teknologia- ja innov.politiikan kehittäm. (4)	x		x	
palvelutuotannon kehittäminen (5)		x		x
toimivat markkinat (6)	x	x	x	x
turvalliset markkinat (6)			x	x
kuluttajien tietopohjan varmistaminen (6)	x	x	x	x
energiamarkkinoiden ohjaaminen (7)		x		

2.2. Asiantuntijoina toimiminen ja tutkimustiedon levittäminen

Tutkimuskeskuksen henkilöstö osallistuu eri ministeriöiden sekä yliopistojen ja korkeakoulujen asiantuntijaryhmien ja neuvottelukuntien työskentelyyn. Vuosittain ryhmiä on ollut 10–12.

Tutkijat antavat dosentti- ym. luento-opetusta yliopistoissa ja korkeakouluissa, pitävät asiantuntija-alustuksia kotimaisissa ja kansainvälisissä seminaareissa ja konferensseissa sekä välittävät tutkimustuloksiaan mediassa.

Tutkimuskeskus osallistuu lisäksi pohjoismaisen kuluttajapoliittisen tutkimusohjelman laadintaan ja toteuttamiseen pohjoismaisessa verkostoyhteistyössä. Kotimaisten ja pohjoismaisten verkostojen kautta tutkimuskeskus vaikuttaa edelleen EU:n puiteohjelmien tutkimuspainotuksiin. Tutkimuskeskus tuottaa kansainvälistä tutkijaosaamista kotitalous- ja kuluttaja-alan kehittämishankkeisiin.

Kuluttajatutkimuskeskuksen tietopalvelu hoitaa kansallisen kulutustutkimuksen tiedonvälitystä kehittämiensä tietokantojen (KULTU) kautta. Tiedonhakuja tutkimuskeskuksen www-sivuilta tehdään vuodessa reilut 100 000 kertaa.